

A budai Vár barlangpincéi

Első találkozásom az akkor még titokzatos barlangpincékkel nem volt valami szívderítő élmény, és másnak talán elvette volna a kedvét, hogy ilyen „sötét” dolgokkal foglalkozzon. Az történt ugyanis a harmincas évek elején — még egyetemista koromban —, hogy nagyon kíváncsi lettem a Halászbástya oldalában, úgy 4—5 méter magasságban sötétlő lőrészerű nyílásra, amelyet a rejtélyes barlangrendszerhez vezető bejáratnak véltem.

Egyik vasárnap felkapaszkodtam a nyíláshoz, de az nem valami folyosó kezdete volt, hanem nagyobb terem mennyezetébe torkollott. A magammal vitt gyertya gyér fényénél csak sejthettem, hogy a terem alja nem nagy mélységben lehet alatta, és ezért — kissé könnyelműen — leugrottam. Ugrás közben persze kialudt a gyertya, ami nem lett volna különösebb baj, hiszen gyufa volt nálam. Az azonban kevésbé tetszett, hogy az a törmelék lejtő, amit célba vettem, éktelen robajjal megindult alattam, és én gurultam lefelé az egész különösen zörgő törmeléssel együtt.

Az ijedtségen kívül szerencsére semmi bajom nem történt. Előkotoráztam a zsebemben összelapított gyufaskatulyát; egymás után lobbantak el a gyufaszálak, míg sikerült végre a fojtogató sötétségbe fényt varázsolnom.

Ekkor ijedtem meg igazán az elem terülő látványtól! Hatalmas csonthalmaz alján ültem, és a magasból még néhány emberi koponya gurult lassan, kísérteties zörgéssel felém!

A különböző nagyságú koponyák egyikén-másikán tátongó lék tanúskodott az itteni egykori véres eseményekről. Az emberi koponyák között egy teve koponyája idézte a török időket.

A teremnek nem volt folytatása, de valahogyan elegendem is volt aznapra a kutatásból, és nagyon örültem a napfénynek, amikor a rettentő csonthalmaz tetejéről újra felkapaszkodtam a lőrésbe, és onnan a Várhegy oldalához tapadó békés budai házak tetejére tekinthettem.

Persze nem sokáig volt nyugtom. Folyton kísértettek a Vár alatti alagutakról szóló mendemondák. Sok mindent hallottam a Dísz tér alatti nagy föld alatti tórol, láncra vert emberi csontvázakról és messze vezető titkos folyosókról. A történelmi munkák böngészése közben megtudtam, hogy a föld alatti labirintusoknak a török ostromok és különösen a Vár 1686-ban történt visszafoglalása alkalmával fontos szerepük volt. Az alagutakon át a vár védőinek lehetőségessé vált a gyors, feltűnés nélküli átcsoportosítás, de a Vár területén kívül is el tudtak e rejtekutakon jutni. Érthető, hogy ezeket a kijáratokat szigorú titokként őrizték, és amikor valahogy mégis kitudódott egy ilyen rejtett kijárat holléte, azt elfalazták, és újat létesítettek.

Bizonyosra vettem tehát, hogy az alagutak léteznek, csak éppen újra fel kell fedezni őket.

Sok várbeli ház lakóihoz kopogtattam be, és érdeklődtem, nem tudnak-e a pincéjükből induló alagútról. A legtöbben bizalmatlanok voltak és elzárkóztak. Mások viszont olyan mesét kanyarítottak a Vár alatti csodavilágról, amit maguk sem hittek el, és amikor közelebbi támpontot kértem, csak arra tudtak hivatkozni, hogy az öregapjuk még pontosan ismerte az alagutat őrző csapóajtó helyét, ők azonban nem is sejtik, merre lehet.

Az Úri utca egyik házának tulajdonosa azonban végül megmutatta pincéjének azt a törmelékkal és szeméttel eltorlaszolt szakaszát, ahonnan emlékezete szerint egy hosszabb alagút indult. Nagy lelkesedéssel láttam hozzá a hatalmas törmelékkupac eltakarításának, és végre több órás lapátolás után a törmelék alól a pincepadlón egy rozsdás vasalású csapóajtó bukkant elő!

A mennyország kapujának nem örülhettem volna jobban, mint ennek a poros tölgyfa deszkázatnak. Lázasan sietséggel takarítottam el az ajtó nyílását még akadályozó kődarabokat, majd csákányomat a deszka alá feszítve, könnyedén felemeltem a csapóajtót.

Izgalommal néztem az alattam sötétlő ismeretlen mélységbe. Karbidlámpám barátságos fényében nem hatott félelmetesnek, sőt megpillantottam még egy foghíjas falépcsőt is, mely lefelé vezetett.

Mielőtt lemásztam volna az újonnan feltárt folyosóba, felszaladtam a ház tulajdonosához. Ő azonban köszönettel elhárította invitálásomat, mondván: tisztos budai polgár nem vállalkozik vasárnap ilyen istenkísértő útra! Nekem is azt tanácsolta, halasszam inkább máskorra a felfedező utat. Szavai persze, akár a falra hányt borsó, úgy peregtek le rólam, és azonnal visszasiettem a pincébe.

Kötelet kanyarítottam a vállamra, és óvatosan lemásztam a lépcsőn, amelyen ki tudja, mikor járt utoljára ember.

A lépcső alja kővel boltozott alagútba vezetett, amelynek falzatában az 1703-as évszámot és néhány bekarcolt nevet láttam. Kik lehettek, és mi lehetett sorsuk e nevek egykori viselőinek? Egy negyed évezred dohos levegőjét éreztem felém áradni.

1703-ban kelt az a királyi kiváltságos levél, mely *Budát* és *Pestet* „szabad királyi” városoknak nyilvánította, és ezzel megindította a török uralom alatt alig tizenkétezer lakosra zsugorodott helységek fellendülését.

Ahogy iránytűm állásáról megállapíthattam, nagyjából az úttest alatt vonult az újonnan feltárt alagút, majd éles kanyarral az út túlsó oldalán álló épületcsoport alá fordult. Itt elfalazás nyomaival találkoztam, de valamikor kibontották. Ezen a nyíláson átmásztam a folytatásba. Nemsokára kőből rakott lépcsőt pillantottam meg, amelynek felső végét csapóajtó zárta el. Néhányszor nekifeszültem, de nem tudtam felemelni.

De mintha hangokat hallottam volna felülről beszűrődni!

Talán éppen egy lakás alatt vagyok, és meghallották kaparászásomat? Lehetséges, hogy éppen most születik egy legenda a föld alatt láncát csörtető kísértetről . . .

Az alagútban még jókora utat tettem meg, amíg elfalazott végéhez értem. Visszafordultam, és egy rövid elágazást vettem észre, amely függőleges akna fölé vezetett. Az akna alján lámpám fénye vízben csillant meg vagy tíz méter mélységben.

Ahogy a kutat jobban megvizsgáltam, kb. fele mélységben nyílást vettem észre. A kút

A középső emelet alagútjából az alsó barlangrendszerbe vezető kút (*A szerző felvétele*)

kávájához erősítettem kötelemet, majd azon leereszkedtem a kútban levő nyíláshoz, amely nagyobb terembe vezetett. Ez a terem azonban nem volt kiboltozva, hanem természetes sziklamennyezetén számos kerek mélyedést láttam. Ezek a mélyedések voltak az évmilliók előtt itt örvénylő, barlangokat oldó és vájó víz tanúi. Bekerültem tehát abba a természetes barlangokból álló üregrendszerbe, amit a geológusok már régen feltételeztek!

Így hát három, egymás alatti üregrendszer létezik a Vár alatt — állapítottam meg. A legfelső emeletet ma is pincének használják; alatta vonul a valószínűleg középkori, ismeretlen rendeltetésű alagút, és ez alatt vannak a természetes barlangok, amelyeket az alagútból mélyített kutak tártak fel.

Késő este hagytam el az Úri utcai házat, azzal a szilárd elhatározással, hogy kutatásaimat még alaposabban felkészülve folytatom.

Felfedezéseimről részletesen beszámoltam az akkor már őszinte barátommá vált tanítómesteremnek, Kadić Ottokár professzornak, akinek nevéhez a szervezett barlangkutató hazai megalapítása fűződik. Nagyon fellelkessedett a hallottakon, és a tőle megszokott kitartással végigkilincselte az illetékes szerveket, támogatást szervezett a várbeli pincebarlangok tudományos és idegenforgalmi feltárására. Hosszú hónapokon

át jártuk, térképeztük az egyre nagyobb hosszúságban feltárt folyosókat, és számos régészeti és földtörténeti emlékre bukkantunk.

Többek között az Úri utca 72. sz. ház barlangpincéjéből, a Duna egykori árterének lerakódása alól az őskori elefánt és orrszarvú maradványai kerültek elő. Ezek az állatok, amelyek sok százezer évvel ezelőtt éltek ezen a vidéken, arról tanúskodtak, hogy abban az időben hazánkban olyan szubtropikus éghajlat uralkodott, mint ma a Földközi-tenger környékén. Más barlangpincékből a mammut és a gyapjas orrszarvú csontjait ástuk ki, amelyekből arra lehetett következtetni, hogy a meleg időszakot később a hideg jégkor váltotta fel.

A barlangpincék vizsgálata tisztázta a Várhegy földtani felépítését is. Ezt vázlatosan az alábbiakban írhatjuk le.

Az alapot a budai márga képezi, amelyre helyenként homokos, agyagos, kavicsos réteg települ. E réteg, főleg a kavicsos rész a Duna akkori árterületéről — de feltehetően az Ördög-árok hordalékából is — rakódott le. A kavicsból sok, a harmadkor végéről és a jégkor elejéről származó emlőscsont került elő. E rétegeket vékony homokos-agyagos rétegek fedik, amelyek tetején újabb vékony kavicsréteg található. Ebben több kezdetleges kőeszközt találtunk, amely az ősember jelenlétére vall. Az Országház utca 12. és 14. sz. házak barlangpincéiből, továbbá a Szentháromság utca 5. és 9. sz. házak alól e rétegből mammutbordák és -fogtöredékek is előkerültek.

Az előbbi rétegeket vastagon födi végül az édesvízi mészkő vagy mésztufa. Ez rendszerint likacsos, odvas, helyenként porhanyós-laza, másutt szilárd, tömör kőzet. Átlagos vastagsága 5—6 méter. Feltehetően a hajdan itt feltörő hévforrásokból vált ki a mész, és tufa alakjában rakódott le. Ebben a mésztufában vájták és oldották a későbbi vizek azokat a barlangokat, amelyeket az ember azután részben még mesterségesen is kitágított, és boltozatokkal, pillérekkel alátámasztott. Sok helyen azonban még most is látni a hajdani vízfolyás oldó, vájó munkájának nyomait.

Feltehetően a középkorban, amikor ezeket a barlangpincéket használták, kutakat mélyítettek a mésztufa alatti kavicsrétegekbe, és innen szerezték be ivóvizüket.

A barlangpincék egy részét később idegenforgalmi célból rendezték, villanyvilágítást vezettek be, és a Szentháromság tér alatti szakaszban kis barlangmúzeumot létesítettek. Annak a csont- és koponyatömegnek egy részéből, amellyel első utam alkalmával olyan hátborzongató módon találkoztam, az egyik barlangszakaszban csontkamrát rendeztek be.

A barlangmúzeumot sajnos átmenetileg fel kellett számolni, de a barlangpincék egy nagy, villanyvilágítással ellátott részét, amely jelenleg az Úri utca 9. sz. házból hozzáférhető, a *Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat* önkéntes vezetői időnként megmutatják az érdeklődő közönségnek. A vezetések időpontját a napisajtó közli.

Reméljük, hogy mielőbb befejezik ennek az egyedülálló természeti és történeti ritkaságnak végleges idegenforgalmi kiépítését, és bekapcsolják fővárosi látványosságaink közé.